

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE CHRISTO CAPITE|| TOTIVS ECCLESIAE,|| QVINQVE LIBRIS|| explicata.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

XXVII. Soluuntur argumenta Græcorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53845](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53845)

relationes Patris & Filij plurimum differunt à relationibus doctoris & discipuli, & tamen vnus & idem potest esse pater & doctor respectu eiusdem, qui erit filius & discipulus eius. Quando autem id non videmus, vt in illo exemplo de filio & statua, id accidit, propter multiplicationem & distinctionem materiæ, non propter impossibilitatem relationum.

Ratio ergo S. Thomæ solidissima est, & deducta ex fundamentis fidei: & præterea est communis Patrum doctrina, quod sanè Scotus non aduertit. Nam NAZIANZENSIS rat. 5. de Theologia, solùm agnoscit, distinctionem ob relationes originis. NYSSENSIS in fine libri ad Ablabium, solùm dicit, distinguere in Deo personas per esse causam & effectum, quod est idem cum præcedente sententia. AVESTINVS lib. 7. Trinit. cap. vlt. & lib. 15. ca. 14. solùm vult distinguere personas per hoc, quod vna est ad aliam. BOETIVS lib. de Trinit. cap. 12. *Sola*, inquit, *relatio multiplicat Trinitatem*. ANSELMVS lib. de processione Spiritus sancti, cap. 2. omnia dicit esse vnum, vbi non obuiat relationum oppositio. RICARDVS lib. 2. de Trinitate, dicit, distinctionem personarum certis numero producentium, quia vna persona producit, non producit; alia producit, & producit; tertia producit, & non producit.

Ex his ad locum ex Anselmo citatum facile est respondere, Anselmus enim in 1. & 2. capite exponit ea, in quibus nec cum Græcis convenimus, quorum vnum est, quod Filius à Spiritu sancto distinguatur, quia vnus nascendo, alter procedendo accipit esse. Deinde autem ostendit, non posse esse hos duos modos distinctos, nisi Spiritus sanctus sit à Filio, quia omnia sunt vnum, vbi non obuiat relationis oppositio. Superest iam, vt argumenta Græcorum breuiter proponamus, & confutemus.

CAPVT XXVII.

Soluuntur argumenta Græcorum.

PRIMUM argumentum sumunt ex illis verbis Ioan. 15. *Cum Venerit Paracletus, quem ego misi ad vos à Patre Spiritum Veritatis, qui à Patre procedit. Cum enim tam disertè Dominus dixisset Spiritum*

Spiritum sanctum à Patre procedere, & non addiderit, à Filio: temeritas videtur asserere, Spiritum à Patre Filioq; procedere.

RESPONDEO CUM AVGVSTINO lib. 3. contra Maximinum, cap. 14. nominari solum Patrem, non ad excludendum Filium, sed quia Pater est principalis auctor Spiritus sancti: Filius enim à Patre habet vt spiraret. Quòd aut Filius non excludatur, etiam si non nominetur, probatur PRIMO ex aliis similibus locis. Nam Matth. 16. dicitur: *Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis est*; & tamen illa reuelatio facta fuit ab omnibus personis. Et de Spiritu sancto, Ioan. 15. *ille vos docebit omnia.* & tamen etiam Pater & Filius nos docent omnia.

SECUNDO, cum dicitur, à Patre procedit, non potest intelligi, à Patre, vt Pater est formaliter, quia tunc Spiritus esset Filius, ergo à Patre, vt habet essentiam communem cum Filio: proinde etiam à Filio procedit.

TERTIO, vt acutè Anselmus libro de processione Spiritus sancti ratiocinatur, si dictum esset; Nemo producit Spiritum sanctum, nisi solus Pater, adhuc non excluderetur Filius; vt ex simili sententia perspicuum est; nam dicitur Matth. 11. *Nemo nouit Filium, nisi Pater*: & tamen non excluduntur à cognitione Filij ipse Filius & Spiritus sanctus, qui sunt eiusdem naturæ. Et ibidem addit: *Neg. Patrem quis nouit, nisi Filius, & cui uoluerit Filius reuelare*: Nec tamen excluditur Pater & Spiritus à cognitione Patris, etiam si Filius nihil eis reuelat. Eodem igitur modo, si dictum esset; Nemo producit Spiritum sanctum, nisi Pater, non excluderetur Filius ab ea productione. Quantò igitur minus excluditur per eam sententiam; Spiritus sanctus à Patre procedit? Hic enim nulla est exclusio, nulla negatio.

SECUNDVM argumentum sumunt Græci ex eo, quod in Concilio EPHESINO lectum est Symbolum Nestorianorum, & liber Theodoreti contra anathematismos Cyrilli, & in utroque habebatur expressè, Spiritum non procedere à Filio, & tamen Patres Concilij tacuerunt, ergo approbasse videntur.

Respondeo PRIMO, retorquendo argumentum. nam in eodem Concilio Ephesino, & postea in quarta & quinta Synodo

nodo lecta est epistola Cyrilli cum anathematismis ad Nestorium, in quibus habetur Spiritum à Filio habere suum esse. & tamen Patres non contradixerunt, ergo approbaverunt. **SECUNDO**, Theodoretus non solum ait, Spiritum non procedere à Filio, sed etiam non procedere per Filium, quod tamen Græci modò asserunt, ergo si Concilium suo silentio approbavit, Spiritum non procedere à Filio, quod videtur contra nos; approbavit etiã non procedere per Filium, quod est contra ipsos. Dico **ULTIMO**, Ephesinum Concilium non noluerit tunc expressè disputare de ista questione, quia propter aliud negotium conuenerat, tamen satis aperte ligatissime sententiam suam, cum summo consensu probauit contra doctrinam Cyrilli, & damnauit contrariam Nestorianorum & Theodoreti: quod idem fecerunt quarta & quinta Synodus; immò etiam sexta & septima, ac breuiter omnes Synodi consequentes.

TERTIVM argumētum ex Patribus sumunt, ac Patres adducunt **DIONYSIVM AREOPAGITAM**, qui de diuinis nominibus, cap. 2. pag. 1. *Solus*, inquit, *fons supersubstantialis* dicitur *est Pater*. **RESPONDEO**, id esse verum, quia Pater non habet aliunde Diuinitatem. Vnde aliqui comparant Patrem fonti, qui dat, & non accipit; Filium flumini, qui accipit, & dat; Spiritum sanctum lacui, qui accipit, & non deicit alibi aquam. Sed quanquam hac ratione dicatur solus Pater fons, quia non accipit aliunde, tamen alia ratione etiam Filium fontem Epiphanius vocat, hæres. 69. sed fontem de fonte dicitur Deum de Deo, quia accipit eandem essentiam, quam habet Pater.

SECUNDO proferunt **BASILIVM**, qui epist. 43. *Nihil*, inquit, *secundum propriam notionem communionem habet Filius cum Patre*. Ergo non conuenit cum Patre in spiratione, quæ est quædam notio. Præterea ibidem dicit, propriam notionem Spiritus sancti esse, quod per Filium, & cum Filio cognoscatur, & ex Patre subsistentiam habeat.

RESPONDEO ad **PRIMUM**, non loqui Basilium de notione qualibet, sed de notione quæ est proprietas, vt patet ex verbis eius. Vult ergo dicere, Filium ratione filiationis, quæ est eius propria notio, non conuenire cum Patre aut Spiritu sancto.

Ad SECUNDUM dico, locum esse pro nobis, si bene intelligatur. nam cum dicit, Spiritum sanctum per Filium & cum Filio cognosci, non vult dicere, Spiritum sanctum cognosci ex prædicatione & doctrina Filij: sed cognosci per Filium. & cum Filio, vt relatiuum per suum correlatiuum. nam paulò antè dixerat, Spiritum sanctum ex Filio pendere, & non posse vnum sine alio cogitari, quod est proprium relatiuorum. Præterea differit eo loco de distinctione personarum intima & æterna; non autem debet sumi distinctio æterna à temporali nostra cognitione, alioqui ante nostram cognitionem nõ fuissent personæ distinctæ. Quod si relatiua sunt Filius & Spiritus sanctus, necesse est, ideo esse relatiua, aut quia Filius sit Filius Spiritus sancti, & Spiritus sanctus sit Pater, quod nemo dicit; aut quia Spiritus sanctus spiretur à Filio, & sit Filius spiras seu spirator Spiritus sancti, quod Ecclesia Catholica dicit. Neq; obstat quod Basilius dicit, Spiritum ex Patre subsistere, id enim tribuit Patri tanquam principali auctori; sicut ipse Dominus dixit, Qui ex Patre procedit.

TER TIO proferunt NAZIANZENVM, qui in oratione ad Episcopos, qui venerant ex Ægypto: *Omnia, inquit, quæ habet Pater, habet etiam Filius, excepta causitate.* Hinc enim sequi videtur, Filiũ non esse causam Spiritus sancti, sed solum Patrem. RESPONDEO, loqui S. Gregorium de causitate respectu ipsius Filij, quæ est proprietas Patris, ac si dixisset; Omnia Filius habet, quæ habet Pater, præter esse Patrem. Quid, quod ibidem apertè Gregorius insinuat, Spiritum esse à Filio? Nam sicut cõtulerat Filium cum Patre tanquam productum cum producente; ita postea confert Spiritum cum Filio: *Omnia, inquit, quæ habet Filius, habet Spiritus sanctus, excepta filiatione, id est, excepta proprietate eius personæ, à qua ipse producitur.*

QUARTO adducunt DAMASCENVM lib. I. cap. II. de fide: *Spiritum, inquit, per Filium esse dicimus, ex Filio nõ dicimus.* B. Thomas quæst. 10. de potentia, art. 4. reiicit Damascenum tanquam qui sequutus sit Theodoretum. sed non videtur id verum esse. siquidem Theodoretus disertè negauit, Spiritum sanctum à Filio, vel per Filium esse. Damascenus autem negat esse à Filio, non negat esse per Filium.

RESPONDEO igitur cum Bessarione & Gennadio, DA-

MASCENVM non negasse, Spiritum sanctum procedere ex Filio, quod ad rem attinet, cum dixerit, Spiritum esse imaginem Filij, & per Filium esse; sed existimasse, tutius dici per Filium, quam ex Filio, quantum ad modum loquendi, propter hæresim Macedonij & Eunomij, qui ex Filio tanquam primaria, immò etiam sola causa processisse dicebat Spiritum sanctum. Quemadmodum dicimus, post hæresim Nestorij, MARIAM non Christiparam, sed Deiparam, non quia non sit Christipara, sed ne putetur solùm Christipara, & non Deipara. Ceterùm sicut propter hæresim Macedonij rectè dicebatur, Spiritus esse à Patre per Filium, ita propter errorem Græcorum rectiùs dicitur nunc à Patre & Filio.

QVINTO adducunt, ut Magister testatur lib. 1. dicitur de LEONEM III. Pontificem Romanum, quia ad filium Constantini iussit scribi in tabula argentea Symbolum Constantinopolitanum sine additione, Filioque, & poni in altari post corpus sancti Pauli. Vixit autem iste Pontifex circa annum DCCC. à Christo nato, quo tempore iam additio facta fuerat, ergo illam abstulit Pontifex.

RESPONDEO, Pontificem dedita opera hoc fecisse, ut servaretur memoria Symboli Constantinopolitani, quæ fuerat, & ut intelligerent omnes, non damnari illud Symbolum, nec esse contrarium nostro. Habet enim Ecclesia vetera Symbola, Apostolicum, Nicænum, Athanasij, Constantinopolitanum sine vlla additione, & illud idem cum additione, quæ omnia vnum, & idem sunt, licet vnum sit alio elatius & explicatius. Porro omnia illa Symbola Ecclesia Catholica recipit, & honorat: & sicut condito Nicæno Symbolo non fuit abrogatum Symbolum Apostolicum: & sicut condito Constantinopolitano, non fuit abrogatum Nicænum: ita quoque condito nostro Symbolo, non debuit abrogatum Constantinopolitanum. Itaque prudentissimo consilio factus Pontifex, ne Græci putarent, reprobari à nobis Symbolum Constantinopolitanum, iussit illud honorari in Ecclesia conservari.

SIXTO adducunt THEOPHYLACTVM in capitulo 1. epistolæ ad Romanos: *Sane, inquit, Latini malè hac exponere solent, minus rectè intelligentes dicunt, quòd Spiritus etiam ex Patre procedat.* RESPONDEO, schismatis tempore vixisse Theophylactum.

phylactum, ideoque non recipi eius auctoritatem; alioqui noseiam plurimos alios proferre potuissemus, ut Bernardum, Rupertum, Richardum, Thomam, Bonauenturam, & alios Sanctos recentiores.

ULTIMO afferunt rationes. PRIMARATIO est Theophylacti loco citato, Spiritus sanctus vnus est, ergo vnum habet principium, non duo, & vna spiratione procedit, non duabus. RESPONDEO, rationem istam, quæ præcipua tamen est Græcorum, nihil valere. Nam licet Pater & Filius sint duo spirantes, tamen vnica spiratione spirant, & vnum principium sunt Spiritus sancti. Nihil enim multiplicatur in Deo, nisi relatio opposita: spiratio autem, qua Pater spirat, non opponitur spirationi, qua spirat Filius. & certè si argumentum concluderet, efficeret etiam Filium non esse creatorem mundi, nam mūdus est vnus, ergo vnum principium habet, & vna actione producit, ergo si duæ personæ non possunt esse vnum principium, nec vna actione creare, non creauit Filius mundum, sed Pater solus. sicut ergo Pater, & Filius, immo etiam Spiritus sanctus, vnum sunt mundi principium, & vna actione creant, quia vnā essentiam habent: ita quoque Pater, & Filius vnum sunt principium Spiritus sancti, & vna spiratione spirant, quia vnā habent potentiam spiratiuam.

SECUNDA ratio, Pater est sufficiens principium Spiritus sancti, ergo non requirit auxilium Filij. RESPONDEO, Patrem etiam esse sufficiens principium creationis, & tamen hoc non obstante omnes personæ creant, quia habent eandem potentiam & essentiam. Non enim Filius cum Patre spirat, quia Pater eget auxilio, sed quia eandem vim spiratiuam habent Pater & Filius. ADDE, quod Spiritus sanctus procedit necessariò à duobus, quia alioqui non esset tertia persona, sed coincideret cum secunda, vt ostensum est. Itaque mundus producitur necessariò à tribus, necessitate producentis, non necessitate producti, at Spiritus sanctus producitur à duobus necessariò, necessitate producentium, & necessitate producti.

TERTIA ratio, si à Filio procedit Spiritus, ergo Patri similior est Filius, quàm Spiritus sanctus; nam Filius spirat cum Patre spirante, & Spiritus non generat cum Patre generante.

rante. RESPONDEO, si Spiritus à solo Patre procedit, fuit similiorem Filium Spiritui, quàm Patri; nam Filius procedit cum Spiritu, & non producit cum Patre. sed neutrum horum argumentorum concludit. nam similitudo attenditur ex parte essentiæ, non ex parte relationum.

CAPVT XXVIII.

*Demonstratur, rectè factam additionem illam,
FILIOQUE.*

SUPEREST ostendere, Latinos potuisse & debuisse explicare Symbolum addendo illam particulam (*Filioque*) ac primùm ostendam, debuisse Symbolum explicari; deinde id potuisse facere Latinos sine Græcis.

Quod ergo debuerit explicari Symbolum probatur, non necessarium est ad salutem non credere Spiritum sanctum à solo Patre procedere, ergo orta hæresi, quæ docebat Spiritum à solo Patre procedere, debuit adhiberi remedium per applicationem, quia debent tolli occasiones errandi.

Probatur antecedens; nam ATHANASIVS in Symbolo, ubi posuerat à Patre & Filio, &c. dicit: *Hac est fides Catholica, quam nisi quisq; integrâ, inuiolatamq; seruauerit, in æternum peribit.* Et in epist. ad Serapionem: *Iuxta quod, inquit, mandat Apostolus, hæreticum hominem post unâ aut alterâ correctionem deuota, etsi am si quos uideas cum Helia uolantem per aëra, & cum Petro, & Mose, sicio pede calcantes manus nisi Spiritum sanctum profiteatur Deum essentialiter ex Deo Filio existentem, sicut & Filium naturaliter Deum genitum essentialiter ex Deo Patre existentem, si nos profiteamur, non recipias.* Vide similia loca Cyrilli & Epiphaniij apud Thomam in opusculo contra Græcos.

Præterea probatur ex decreto Concilij FLORENTINII sic habetur: *Definimus, ut hac fidei ueritas ab omnibus Christianis credatur ac suscipiatur, quia Spiritus sanctus à Patre & Filio æternaliter est.* Deniq; ratione. Nam credere Spiritum non esse à Filio, est, ut demonstrauimus, error cõtra Scripturas, ergo necessariò uitandus, Est tamen hoc loco ad-